

גמרא:

עב-א שנינו במשנה: הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת.

והוינן בה: במאי עסקינן, מה היתה טעותו המחייבת אותו קרבן?

אילימא בטועה בהכרת הקרבן, וכגון שהיה סבור שאין זה קרבן פסח אלא הוא קרבן עולה, ולכן שחטו לשם עולה, הרי עקירת שמו של הקרבן מפסח לעולה נעשתה בטעות, ומחלוקת תנאים היא אם "עקירה בטעות" היא עקירה או לא.

ואם כן, האם נאמר כי שמעת מינה ממשנתנו כי עקירה בטעות היא עקירה, כמו העוקר מדעת?!

ומשנינן: אלא, אין מכאן ראיה לעקירה בטעות. כי כאן מדובר בעוקר את שם הקרבן מדעת, אלא שטעותו היא שאינו יודע שהיום שבת או שאינו יודע שהעוקר חייב משום חילול שבת.

אם כן, אימא סיפא: ושאר כל הזבחים ששחטן לשם הפסח — אם אינן ראויים, חייב.

ואם ראויין הן, רבי אליעזר מחייב הטאת. ורבי יהושע פוטר.

ואי המדובר הוא בעוקר את שם הקרבן מדעתו, ועושהו לשם פסח — מה לי ראויין לקרבן פסח, מה לי שאינן ראויין?!

והרי פשיטא שאין הוא טועה בדבר מצוה, שהרי יודע הוא שזה קרבן אחר ומתכוון לעקור את שמו ביודעין, ואיך יתכן שרבי יהושע יפטור אותו אם היה ראוי לפסח מצד שהוא טועה בדבר מצוה?!

אלא, פשיטא שהסיפא עוסקת בטועה, שאינו יודע שהוא קרבן אחר, אלא חושב שזה קרבן פסח, והוא נחשב לטועה בדבר מצוה משום שהכל עוסקים בערב פסח בשחיטת קרבן פסח.

ואם כן, יש לתמוה: האם נעמיד את רישא של המשנה בעוקר ואילו את הסיפא נעמיד בטועה?!

אמר רבי אבין, אין לתמוה על כך.

אלא, אין! אכן נעמיד את הרישא של המשנה בעוקר, וסיפא בטועה.

אשכחיה מצא רב יצחק בר יוסף לרבי אבהו דחיה קאי באוכלוסא דאינשי, שהיה בתוך חבורה גדולה מאד של אנשים.

אמר ליה רב יצחק לרבי אבהו: מתניתין, משנתנו זאת — מאי, כיצד נעמידה, בעוקר או בטועה?!

אמר ליה רבי אבהו — רישא, הפסח ששחטו שלא לשמו, המדובר הוא בעוקר ביודעין.

ואילו סיפא, בשאר הזבחים ששחטן לשם

אבל תוס' הרשב"א שם כתב שפטור אפילו לרבי שמעון, כי אין זה פטור של טועה בדבר מצוה, אלא פטור של העושה ברשות, שלא היה יכול לעשות אחרת.

אנוס. ואילו תוס' לקמן עג א ד"ה שחטו, הוכיחו שפטורו הוא מצד טועה בדבר מצוה, ואתיא אליבא דרבי מאיר, הפוטר לדעת רבי יהושע אפילו כשלא עשה מצוה.

פסח, המדובר הוא בטועה.

תנא מיניה שנה זאת רב יצחק מרבי אבהו אוקימתא זו **ארבעין זימנין**, ואז **דמי ליה**, שהיה לו הדבר ברור לגמרי, ודומה בעיניו **כמאן דמנחה בכיסיה**, כמו שהוא מונח בכיסו.

ומקשה הגמרא: הא **תנן** במשנתנו: אמר **רבי אליעזר**: **מה אם פסח שמותר לשוחטו לשמו, כששינה את שמו חייב. זבחים אחרים שהן אסורין לשוחטן לשמן — כששינה את שמן, אינו דין שיהא חייב.**

ואם איתא כמו שהעמדנו, שאת שם הפסח הוא עוקר ביודעין, ואילו את שאר הזבחים הוא שוחט לשם פסח בטעות — **הא לא דמי** שחיתת הפסח לשחיתת הזבחים האחרים, ואי אפשר ללמוד קל וחומר מפסח אליהם.

משום **דרישא** בשוחט את הפסח איירי **בעוקר**, ואילו **סיפא**, בשוחט זבחים לשם פסח, **איירי בטועה**!?

ומתרצת הגמרא: **לרבי אליעזר** שדן קל וחומר זה, **לא שני ליה**, אין הוא מחלק בין עוקר לטועה.

ותמהינן: גם אם לרבי אליעזר אין חילוק בין עוקר לטועה ולכן הוא דן את הקל וחומר, אבל **לרבי יהושע דשני ליה**, שמחלק בין עוקר לטועה — **לישני ליה**, שידחה את הקל וחומר מכח החילוק שהוא מחלק בין עוקר לטועה.

ומשנינן: אכן, **הכי קאמר ליה**, רבי יהושע לרבי אליעזר:

לדידי, אני כשלעצמי סבור כי **לא דמי פסח**

לשאר זבחים. **אלא, רישא איירי בעוקר, וסיפא בטועה.**

אבל **לדידך**, שאינך מחלק בין עוקר וטועה ודורש את הקל וחומר, אחלק לך חילוק אחר:

לא. אם אמרת בפסח ששינה את שמו לדבר האסור, תאמר בזבחים ששינה את שמו לדבר המותר.

עוד שנינו במשנה: אמר לו רבי אליעזר **אימורי ציבור יוכיחו שהן מותרין לשוחטן בשבת לשמן, והשוחט זבחים אחרים לשמן חייב.**

אמר לו רבי יהושע: **לא. אם אמרת בשוחט לשם אימורי ציבור**, שאין הוא נחשב טועה בדבר מצוה, **שכן יש להן קצבה, תאמר בשוחט לשם קרבן פסח, שאין לו קצבה, והטועה בו טועה בדבר מצוה.**

והוינן בה: **למימרא**, לפי דברי המשנה יוצא, **דכל היבא דאית ליה קצבה אינו נחשב כטועה בדבר מצוה, ולכן מחייב רבי יהושע קרבן חטאת.**

והרי אם היו **שני תינוקות**, שהאחד זמנו להימול בשבת והשני זמנו להימול לאחר השבת, **דיש להו קצבה**, היות וידוע שצריך למול רק תינוק אחד בשבת, ובכל זאת **תנן** [במסכת שבת קלז א ובכריתות יט א]:

מי שהיו לו שני תינוקות למול, אחד למולו אחר השבת ואחד למולו בשבת, ושכה, ומל את התינוק של אחר השבת בשבת — חייב חטאת.

כי מודה רבי יהושע שהטועה בדבר מצוה

פטור רק אם עשה מצוה, וכאן לא עשה מצוה, שעדיין לא הגיע זמנו להימול.

ואם היה לו שני תינוקות, **אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח, ומל את של ערב שבת בשבת** —

רבי אליעזר מחייב הטאת, כי לשיטתו הטועה בדבר מצוה ועשה מצוה אינו פטור מחטאת.

ורבי יהושע פוטר משום שהטועה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור.

ומוכת, שאף בדבר שיש לו קיצבה, כגון בשני תינוקות, שרק תינוק אחד עומד להימול בשבת, ובכל זאת פוטר רבי יהושע.

ואם כן תיקשי, מדוע אינו פוטר את השוחט זבח של יחיד לשם זבחי ציבור? שהרי הטועה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור. וזה קיים מצוה, כי השוחט זבח שלא לשמו, הזבח כשר, ועשה מצוה.

אמר רב אמי: הכא במאי עסקינן, כגון שהיו עומדים בשעת המילה שני התינוקות, אחד של שבת ואחד של ערב שבת, שלא מל אותן עדיין.

ואירע שקדם ומל את של ערב שבת בשבת.

ונמצא **דאיכא בשעת מילתו הך תינוק דשבת, דטריד ביה, שכיון שיודע שיש לו למול בשבת תינוק אחד, הרי הוא טרוד בדבר מצוה.**

מה שאין כן בשוחט זבחים לשם זבחי ציבור. היות **והכא מיירי בכגון שקדם ושחטינהו לאימורי ציבור ברישא.** כך

שבשעה ששחט זבחים אחרים לשם קרבנות ציבור, הוא לא היה טרוד עוד בהקרבתם.

ופרכינן לרבי אמי: **אי הכי, שהעמדנו את המשנה בכגון שכבר הקריב את קרבנות הציבור ושוב אין הוא טרוד בהם — זה ששנינו בהמשך המשנה "רבי מאיר אומר: אף השוחט לשם אימורי ציבור פטור", האם אף על גב דקדים ושחטינהו לאימורי ציבור ברישא, יפטור רבי מאיר, למרות שאינו טרוד בקרבנות הציבור.**

הרי זה לא יתכן. כי —

והתניא: רבי חייא מאבל ערב [שם מקום] אמר בשם רבי מאיר:

לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על מי שחיו לו שני תינוקות, אחד למול ערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח, ומל את של ערב שבת בשבת — דחייב, אף על גב שעשה מצוה.

וקא סלקא דעתין שמל את שניהם. תחילה את התינוק שזמנו בשבת ולאחריו את התינוק שזמנו מערב שבת. ונמצא שכאשר מל את התינוק שזמנו מערב שבת כבר לא היה טרוד במילת תינוק שזמנו בשבת.

על מה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, על שחיו לו למול שני תינוקות, אחד למול אחר השבת, ואחד למול בשבת. ושכח, ומל את של אחר השבת בשבת ואת השני לא מל כלל. ונמצא שהיה טרוד במילתו של זה שזמנו למול בשבת, אלא שטעה והתחלף לו בזה שלאחר השבת.

ונמצא שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה,

דרכי אליעזר מחייב אותו הטאת, ורבי יהושע פוטר אותו.

ומוכח מהברייתא הזו, כי רבי מאיר סובר שאם כעת אין לפניו מצוה הדוחה את השבת — אינו נחשב טועה בדבר מצוה.

ואם כן, כיצד אמרנו שלפי רבי מאיר אם שוחט זבחים לשם אימורי ציבור, פטור, ואפילו אם כבר הקריב את אימורי הציבור?!

ומתצינן: **ותסברא**, וכי סבור אתה שיתכן לומר כמו שהעמדנו את דברי רבי מאיר, שמודה רבי יהושע שאם היו לו שני תינוקות למול, אחד של ערב שבת ואחד של שבת, וקדם ומל את של שבת תחילה, ולאחריו מל את של ערב שבת, שהוא חייב משום שאז לא הוי טועה בדבר משנה.

והרי דבר זה לא יתכן! כי:

מה התב, במה שהעמדנו את המחלוקת בין רבי אליעזר ורבי יהושע, שהיו לו שני תינוקות, אחד בשבת ואחד לשבת, ושכח ומל רק את שלאחר השבת **דלא עביד מצוה**, שהרי לא הגיע זמנו להימול, ובכל זאת **פטר** אותו **רבי יהושע** מדין טועה בדבר מצוה.

היבא דקא עביד מצוה, במי שהיו לו שני תינוקות אחד מערב שבת ואחד בשבת, ומל את שניהם בשבת, שקיים מצות מילה בשניהם, וכי יתכן שבכך מחייב אותו רבי יהושע?!

אלא, **אמרי דבי רבי ינאי** כדי ליישב את הקושיה מהברייתא:

רישא של הברייתא מדובר בה כגון שקדם ומל את התינוק של שבת בערב שבת, ועדיין הוא עומד בטעותו בשבת, וסבור שהתינוק השני שנשאר למולו הוא התינוק שמצותו להימול בשבת.

ולכן לדברי הכל הוא חייב, למרות שהוא טרוד בו [לפי מחשבתו שזה הוא התינוק שמצוה למולו בשבת], משום שהוא תינוק יחיד, **שלא ניתנה שבת לדחות אצלו**.

עב-ב

אבל **סיפא** איירי שלא מל אף אחד מהם בערב שבת, ונמצא כי **נתנה שבת לדחות אצלו**.

ולכן, גם אם מל את התינוק שלאחר השבת בשבת, שלא עשה מצוה, בכל זאת הרי הוא פטור לרבי מאיר, מדין טועה בדבר מצוה [ואפילו לא עשה מצוה!]

וגם **הבא**, בשוחט לשם אימורי ציבור, הרי **נתנה שבת לדחות אצל קרבן ציבור!**

שהוא הדין לשוחט לשם אימורי ציבור, הואיל וניתנה השבת להדחות אצל אימורי ציבור, הרי אפילו אם כבר נשחטו אימורי הציבור בשבת, וטעה ושחט את הזבח לשם אימורי ציבור, הרי הוא פטור. לפי שהיה טרוד בדבר מצוה, למרות שלא עשה מצוה.

“ועל ידי שטרוד בזבח זה בימים שעברו, ויודע שזבח זה עומד ליקרב, נבהל, ושכח שכבר נשחטו אימורי ציבור, ושחטן לשמן” [לשון רש"י].

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: כיון שאפילו אם לא קיים מצוה פטור כיון שניתנה שבת להדחות.